

Ezekre a főbb szempontokra mutatva, állíthatom, hogy Speneder tanulmánya eredményeket jelent: új, érdekes problémák megoldását s a legtöbb fölvetett problémának talpraesett és elfogadható megoldását. Könyve nagy nyereség, mert valóban alapos vizsgálódásainak eredményeit formálja találó képpé. Hibája azonban, hogy bizonyos nehézkességtől, divatos idegen műszavak terhétől, sőt magyar kifejezéseiben is az idegenszerű fordulatoktól nem tud szabadulni.

GÁLOS REZSŐ.

Beöthy Zsolt: A magyar irodalom kis-tükre. 7. kiadás. Sajtó alá rendezte s bevezetéssel és könyvészeti függelékkel ellátta *Kéký Lajos*. Számos képpel. Budapest, Athenaeum, é. n. (1930.) K. 8-r. 256 l.

A szerény cím mögött irodalomtörténetírásunknak kompozíció dolgában a legegységesebb s magas tudományos színvonala mellett stílus szempontjából is a legművészebb alkotása húzódik meg. Kedveltségét immár a hetedik kiadás bizonyítja, értéke pedig — mint minden igazi műalkotásé — mindig világosabban látszik, ha többet foglalkozunk vele. Tudományos jelentősége ma, első megjelenése után negyedfél évtizeddel sem veszett el, sőt emelkedett, nemcsak azért, mert szerzője az újabb kiadásokban mindig javított, csiszolt, hanem azért is, mert mindjobban megismerték tudományos felfogásának mélységét, magas, valóban filozófiai szempontjait, eredetiségét, egyéni és igazi magyar írásművészetét. Riedl Frigyes indítványára a Kisfaludy-Társaság 1919-ben a «remekbe készült ötvösmű» 5. kiadását a Greguss-jutalommal tüntette ki, nemcsak tartalmi értékéért, hanem a kidolgozás művészetéért is. Négyesy László Greguss-bizottsági jelentésében «a magyar irodalomtörténet legkedvesebb kézikönyvé»-nek mondja, s valóban kis terjedelmével gyöngyszem a magyar tudományos irodalomban: a legszebb magyar irodalomtörténeti munka.

Művészi értékeit azonban nem ismerjük eléggé. A mai döcögős és nyakatekert mondatokban beszélő irodalomtörténetírók tanulhatnának belőle — ha ugyan egyáltalán megtanulható — stílust, nemes lendületet s nyelvet, magyar nyelvet. Olvassuk csak el, milyen «friss ritmussal» vezeti Beöthy a tárgyalás fonalát, hogyan gyúlnak ki a képek a szótárakban, milyen színesek az asszociációk, mennyire él az egész, hogyan lobog benne a lélek, az igazi magyar lélek. Megvan benne a stílus eleganciája, sehol egy henye mondat, idegenszerű, helytelen szóvonzat. Beöthy stílusa egyszerűval kifejezve: előkelő — de mégsem hideg. Valami csodálatos melegség árad soráiból, olyan átható szeretet, amely megmozgatja bennünk a vért, hullámszába hozza magyarságunkat, megfogja lelkünket, az övéi vagyunk: s már mi is szeretjük a magyar irodalomtörténetet.

Kéký Lajos nagyon hálás föladataira vállalkozott a *Kis-tükör* hetedik kiadásának sajtó alá rendezésével. Hozzáértéssel, izléssel, tudománnyal végezte munkáját. A szerzőtől rendezett utolsó (hatodik) kiadás szövegét adja jóformán minden változtatás nélkül, csak az ó-magyar Mária-siralomról told bele néhány szót. Értékes *Bevezetést* ír eléje s ebben adja a mű történetét, sőt ennél többet, rámutat fogantatására, Beöthy felfogásának kialakulására s megvilágítja szempontjait is. Kéký Beöthy «irodalomelméletének egyik, a nemzeti

erőnek az idegen hatásokat átalakító működéséről szóló fejezetéhez írt s finom művészettel elemzett példasor»-nak tekinti a könyvet, amelyben a szerző «költészetünk *anyagjellege* gyanánt érezte a nemzeti érzést». S valóban Beöthy irodalmunk «legáltalánosabban jellemző sajátosságát ebben a mindig munkáló nemzeti érzésben. . . . jelölte meg». Méltán mondja tehát Kéky «boldogabb időkből átszüremlő sugárnak» azt a szellemet, amely Beöthy «mélységes fajszereteté»-ből, «verőfényes optimizmus»-ából kiindulva a legnemzetibb tudománynak magas régióin át ebből a szép könyvből jut el hozzánk.

Jól használható *Könyvészet*i függelék is csatolt Kéky a kis kézikönyv végéhez. A «repertorium egyik fele irodalomtörténet-írásunk legfontosabb dolgozatait csoportosítja, mégpedig könnyebb kezelhetőség kedvéért betűrendben»; természetesen nem az irodalomtörténetírók betűrendjében — ahogy egyik-másik könnyebb fegyverzetű irodalomtörténetíró teszi — hanem nagyon helyesen a költők és írók betűrendjében. Az egyes íróknál tehát megtaláljuk a rájuk vonatkozó fontosabb dolgozatok címét. A kiválogatás érdeme teljesen Kékyé, eddig nem volt ilyen megbízható, rövid összeállításunk. Ebbe a betűrendbe illeszti bele a fontosabb összefoglaló munkákat is. A repertorium másik fele, a tárgy történeti rész: «*Közös témáról szóló nagyobb szépirodalmi dolgozataink*» jegyzéke (a témák betűrendjében), szintén értékes, gondosan összeállított, tanulságos gyűjtemény.

Meg kell még emlékeznünk a kötetet díszítő sok szép illusztrációról, amelyek nemcsak «tárgyi vagy hangulati kapcsolatban» vannak a szöveggel, hanem valóban stilszerűek is, régiek, egykorúak. A kiválogatás itt is Kékyt dicséri, aki ezzel a izléses kötettel csak növelte Beöthy olvasóinak a számát s újabb tisztelőket szerzett nemcsak a nagy mesternek, hanem a hálas tanítványnak, Kékynek is.

HEGEDÜS ZOLTÁN.

Valkai András: Bánk bánnak históriája közli és a Bánk bán monda eredetével bevezette *Ballai Károly*. Négy hasonmással. Budapest, 1930. 8-r. 44 l.

«Katona József emlékének!» ajánlja a szerző ezt a külsőre nézve csinos kis füzetet; ha azonban a tartalmát vizsgáljuk, bizony nem épen méltó Katonához. Ballai, a gyermektanulmányi író, idegen területen jár, s itt nincs biztos mértéke; művét ugyan a nagyközönségnek szánta, sőt — amint mondja — «a tanulóifjúságra is» gondolt. Mindez azonban épen nem menti a munka gyengeségét, rendszertelenségét, csak érthetővé teszi.

Valkai Bánk-históriáját ugyanis már 1878-ban közölte Heinrich Gusztáv *Valkai Bánk bán-éneke* címen¹. Ennek a rövid közlésnek a megállapításaihoz Ballai semmi újat nem tesz, sőt egyáltalában nem is említi, pedig munkája III. fejezetében nyíltól volna rá alkalma. Heinrich a kolozsvári kiadás szövegét adja, amely szerinte jobb az 1754-i debreceni kiadásnál; az eltérő helyeket jegyzetei mutatják. Ballai a debreceni kiadást közli, persze a variánsok jelzése nélkül egyéni módszerrel átírva.

¹ (Abafi-féle) Figyelő, V. kötet. (1878.) 127—133. l.